

אין עוד מלבדו

תניא שער היחוד והאמונה | פרק א

האמונה באחדות ה' היא אחד היסודות שעליהם מונחת כל עבודת ה' שלנו. כל יהודי בעולם מכיר את הפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד".

מהי אותה אחדות? ומה משמעותה?

על פי תורת החסידות, אחדות ה' אינה באה רק לשלול קיום של אל זר, אלא היא נוגעת לאופן שבו אנחנו תופסים את כל המציאות ומלווה כל התמודדות שיש לנו בעבודת ה'. בחלק השני של ספר התניא, "שער היחוד והאמונה", אדמו"ר הזקן עוסק בנושא אחדות ה', מבאר ומסביר אותו על פי תורת החסידות.

דבר ה' מחיה

בעל התניא פותח בעיון בפסוק המבאר את האמונה באחדות ה': "יידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". על פי פשוטו, הפסוק נראה תמוה מאוד: מן המילים "השבות אל לבבך" אנו מבינים שיש כאן עניין מיוחד, שהאמונה בו דורשת התבוננות ומאמץ נפשי. מדוע קשה כל כך להאמין שאין מלבד ה' אלוהים נוסף, המצוי מעל לשמים או מתחת לארץ?

אלא שהכתוב אינו מתייחס לאמונה בכך שה' הוא האלוקים היחיד, אלא לאמונה בכך שה' הוא המציאות היחידה. אין עוד מלבדו, כלומר: כמו קודם בריאת העולם, כך גם עכשיו - ה' הוא היחיד, בכל העולמות ומעבר לעולמות, ואין עוד. אמונה זו באה בסתירה לתחושה הטבעית שלנו, שאנחנו קיימים ושהעולם סביבנו קיים ונפרד מה', עם כל הבריות והנבראים החיים בו ועם כל עולם הצומח והדומם שבו. כדי להבין ולהאמין בכך שאכן אין עוד מלבד ה' עלינו לרדת לעומק הדברים.

הבעל שם טוב מפרש את הפסוק "לעולם ה' דברך ניצב בשמים", ומסביר שהמאמר שבאמצעותו ה' ברא את השמים, "יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים", לא היה מאמר חד פעמי, כדיבור

של אדם שנמשך רגע ומפסיק. עשרת המאמרות של בריאת העולם נמשכים מבריאת העולם ועד לרגע זה ממש, והם יימשכו לעולם - כל עוד העולם קיים. משום שהעולם תלוי בהם, הם מקיימים ומחזיקים את כל חיות העולם. השמים קיימים מכוח הדיבור האלוקי הניצב בהם כל העת.

כלומר: הכוח שבאמצעותו ה' מקיים ומחיה את המציאות הוא כוח הדיבור. המילים והאותיות של דבר ה' הן הצינור שדרכו מצטמצמת החיות האלוקית, חודרת אל העולם ומחיה אותו, ובלעדיו היה העולם הופך חזרה לאין, כשם שהיה לפני בריאתו מאין לישי. המילים "יהי אור" מחזיקות את קיום האור, המילים "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותיראה היבשה" מקיימות את היבשה, וכן הלאה - כל מאמר מעשרת המאמרות של ה' בבריאת העולם מקיים ומחיה את מה שנברא באמצעותו.

יותר מכך: כל פרטי המציאות שבכל העולמות - המלאכים, השרפים וחיות הקודש, וגם כוכבי הלכת, ההרים, הצמחים, העננים והחיות - כולם תלויים באותיות שמקיימות אותם, ובלעדיו יחדלו מהיות ויהפכו לאין. החיות האלוקית מחיה ומקיימת הכול, גם את עולם החי והצומח וגם את עולם הדומם. הדומם אולי נראה לנו חסר חיות, אך למעשה עצם הקיום שלו בעולם, ממשותו הפיזית, היא החיות שבו, וכאשר ייפרד ממקור חיותו יהפוך לאין מוחלט.

"וידעת היום והשבת אל לְבַבְךָ, כִּי ה' הוּא אֱלֹהִים בְּשָׂמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת - אֵין עוֹד".

וְצִדִּיק לְהִבִּין: וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֵׁישׁ אֱלֹהִים נִשְׁרָה בְּמִים מִתַּחַת לָאָרֶץ, שְׂצִדִּיק לְהִזְהִיר כָּל כֶּךָ "וְהִשְׁבַּת אֶל לְבַבְךָ"?

הִנֵּה, כְּתִיב: "לְעוֹלָם, ה', דְּבַרְךָ נִצָּב בְּשָׂמַיִם"

וּפְרָשׁ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה: כִּי דְבַרְךָ שְׂאֲמַרְתָּ "יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְגו'" - תַּבּוֹת וְאוֹתוֹת אֱלֹהֵינוּ, הֵן נִצְבּוֹת וְעוֹמְדוֹת לְעוֹלָם בְּתוֹךְ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וּמְלַבְּשׁוֹת בְּתוֹךְ כָּל הָרְקִיעִים לְעוֹלָם לְהַחֲיוֹתָם

כְּדָכְתִּיב: "וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם", "וּדְבַרְיוֹ חַיִּים וְקַיָּמִים לְעַד כּו"'

כִּי אֱלֹהֵינוּ הֵיוּ הָאוֹתוֹת מְסַתְּלָקוֹת לְרַגְעַ חַס וְשְׁלוֹם וְחוֹזְרוֹת לְמְקוֹרָן, הֵיוּ כָּל הַשָּׂמַיִם אֵין וְאֶפֶס מִמֶּשׁ, וְהֵיוּ כְּלֵא הֵיוּ כְּלֵל, וְכִמוֹ קִדְם מְאֹמֵר "יְהִי רְקִיעַ כּו" מִמֶּשׁ

וְכֵן בְּכָל הַבְּרוּאִים שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְאֶפְלוּ אֶרֶץ הַלְּזוֹ הַגִּשְׁמִית וּבְחִינַת דּוּמָם מִמֶּשׁ, אֱלֹהֵינוּ הֵיוּ מְסַתְּלָקוֹת מִמְּנַה לְרַגְעַ חַס וְשְׁלוֹם הָאוֹתוֹת מְעַשְׂרָה מְאֹמְרוֹת שֶׁבֵּהֶן נִבְרָאָת הָאָרֶץ בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, הִיתָה חוֹזְרוֹת לְאֵין וְאֶפֶס מִמֶּשׁ, כְּמוֹ לִפְנֵי שֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית מִמֶּשׁ

וְזֶהוּ שֶׁכְּתַב הָאֱרִי זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, שְׁגַם בְּדוּמָם מִמֶּשׁ, כְּמוֹ אֲבָנִים וְעֶפֶר וּמַיִם, יֵשׁ בְּחִינַת נֶפֶשׁ וְחַיּוֹת רּוּחַנִית

דְּהֵינּוּ, בְּחִינַת הַתְּלַבְּשׁוֹת אוֹתוֹת הַדְּבִיר מְעַשְׂרָה מְאֹמְרוֹת הַמְּחִיּוֹת וּמְהוּוֹת אֶת הַדּוּמָם, לְהִיּוֹת יֵשׁ מֵאֵין וְאֶפֶס שֶׁלִּפְנֵי שֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית.

שאלות לסיכום ולחזרה:

1. על איזו אמונה אנחנו מצווים בפסוק "יודעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים"?
2. איך מפרש הבעל שם טוב את הפסוק "לעולם ה' דברך ניצב בשמים"?
3. באמצעות איזה כוח ה' מקיים את העולמות?